

dialogu polsko-niemieckiego. Po drugie, spotkanie naukowców z poznańskiego środowiska politologicznego z naukowcami z uniwersytetu frankfurckiego winno przyczynić się do lepszego kontaktu tych środowisk oraz intensywniejszej współpracy.

Tomasz Jarus

POLSKA I JEJ SĄSIEDZI TYSIĄC LAT WZAJEMNYCH KONTAKTÓW

Niemal 12 lat temu, 5 września 1988 r., w malowniczo położonym miasteczku Travemünde pod Lubeką po dziesięciu latach starań została powołana do życia *Ostsee-Akademie* (Akademia Bałtycka). Uroczystość otwarcia tej instytucji uświetnił sam prezydent Republiki Federalnej Niemiec, Richard von Weizsäcker. *Ostsee-Akademie* postawiła sobie m.in. za cel wspieranie współpracy z przedstawicielami państw Europy Środkowo-Wschodniej. W ramach jej działalności odbyło się ponad 600 różnego rodzaju spotkań w formie seminariów, konferencji z udziałem polityków, naukowców, studentów z Polski, Czech, Słowacji, Węgier, Rosji, Białorusi, Ukrainy, Litwy, Łotwy, Estonii, krajów skandynawskich oraz Niemiec. Spotkania obejmowały różnorodne obszary tematyczne zarówno z zakresu politologii, historii, literatury, jak i innych dziedzin. Ważnym drogowskazem twórców Akademii było poszukiwanie porozumienia pomiędzy państwami wspomnianego regionu, zwłaszcza w kontekście doświadczeń II wojny światowej i jej bezpośrednich następstw. Za inne istotne zadanie ośrodek ten obrał sobie wspieranie jedności niemieckiej, zaś po zjednoczeniu wytyczył nowy cel: przezwyciężanie dotychczasowych barier pomiędzy mieszkańcami dawnej NRD a obywatelami „starych” krajów federacji. Godny odnotowania jest fakt, iż w uroczystościach dziesięciolecia Akademii we wrześniu 1998 r., obok przedstawicieli niemieckich elit politycznych z prezydentem Romanem Herzogiem na czele, udział wzięli także były minister spraw zagranicznych Rzeczypospolitej Władysław Bartoszewski.

Ostsee-Akademie wydaje również dwa periodyki, zawierające także obfity materiał z wybranych konferencji: „Mare Balticum” i „Travemünder Protokolle”.

W dniach 7-9 kwietnia 2000 r. w Travemünde odbyła się niemiecko-polska konferencja naukowa poświęcona różnym aspektom współżycia Polski z jej sąsiadami. Sugerował to sam tytuł: „Polska i jej sąsiedzi. Tysiąc lat wzajemnych kontaktów”. Okazją stała się tysięczna rocznica wizyty cesarza Ottona III na ziemiach polskich, który na zaproszenie Bolesława Chrobrego przybył do Gniezna, aby złożyć hołd męczennikowi wiary chrześcijańskiej, św. Wojciechowi. Dziesięć wieków później kilkudziesięciu naukowców z Niemiec i Polski zebrało się w ośrodku *Ostsee-Akademie* w Travemünde, zaledwie kilkaset metrów od brzegu morza. Po powitaniu przybyłych gości przez organizatora konferencji dra Dietmara Albrechta (przewodniczącego *Ostsee-Akademie*) merytoryczną część rozpoczął dr Stefan Garsztecki z katedry polonistyki uniwersytetu w Bremie, znakomity znawca problematyki polskiej, który był także współorganizatorem konferencji. Przedstawił on wykład pt. *Polen als Brücke zum Osten? Polnische Ostpolitik als Verlängerung westlicher Integration (Polska jako pomost na Wschód? Polska polityka wschodnia jako przedłużenie integracji europejskiej)*. Referent zaprezentował najistotniejsze dążenia polskiej polityki zagranicznej po 1989 r., ze szczególnym uwzględnieniem relacji Polski ze wschodnimi sąsiadami. Garsztecki zastanawiał się, w jaki sposób Polska mogłaby wykorzystać szansę wynikającą z geopolitycznego położenia, aby stać się wspomnianym „pomostem”. Kolejnym prelegentem był doskonały znawca literatury polskiej, reprezentant Uniwersytetu Lipskiego, dr Hans Christian Trepte, który zapoznał obecnych ze znaczeniem słowa „kresy” w świadomości polskiej zarówno z potocznego, jak i historycznego czy literackiego punktu widzenia (*Polens verlorener Osten – zur Bedeutung eines kulturellen Mythos heute*). Autor oparł swój wykład w szczególności na przykładach zaczerpniętych z *Ogniem i mieczem* Henryka Sienkiewicza

(analizując zarówno powieść, jak i film Jerzego Hoffmana), starając się – przede wszystkim niemieckiemu odbiorcy – przybliżyć, na czym polega fenomen tej powieści i jej znaczenie dla polskiego odbiorcy.

Drugi dzień konferencji zainaugurował dr Jerzy Maćków (*Universität Frankfurt an der Oder*) referatem na temat stosunków polsko-rosyjskich po przełomie 1989 r. (*Transformationsprozesse und ihre Wirkung auf die aktuellen polnisch-russischen Beziehungen*). Wykład ów analizował relacje między Polską a Rosją w latach 90., dociekając przyczyn obecnych stosunków, które są dalekie od poprawnego kształtu. Z kolei tematem następnej prelekcji, prof. Marcelego Kosmana z poznańskiego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, były stosunki polsko-litewskie (*Polnisch-litauische Beziehungen – vom alten zum neuen Commonwealth?*). Szczególne zainteresowanie słuchaczy, które zaowocowało ożywioną dyskusją, dotyczyło historycznych relacji pomiędzy obu narodami, ich ewolucji od współistnienia w jednym państwie aż po nie tajoną niechęć, która szczególnie dała się zauważyć w okresie międzywojennym. Słuchaczy szczególnie interesowały obecne perspektywy dalszej koegzystencji obydwu nacji, funkcjonujących w ramach niezawisłych państw, w rzeczywistości diametralnie odmienionej po dekompozycji bipolarnego systemu światowego.

Sobotnią (8 kwietnia), merytoryczną część konferencji zakończył wykład prof. Sławomira Tecława i dra Roberta Foksa na temat mniejszości narodowych zamieszkujących Białoruś. Prelegenci reprezentowali Fundację Europejską „Dialog”, której celem jest prowadzenie działalności badawczej w krajach Europy Wschodniej oraz wspieranie naukowców z państw tego regionu. Z kolei mniejszości narodowe we wschodniej Polsce były przedmiotem pierwszego niedzielnego wykładu (*Minderheiten als Brücke – ethnische und konfessionelle Strukturen an Polens Ostgrenze*), wygłoszonego przez prof. Andrzeja Sadowskiego z uniwersytetu w Białymstoku. Wykład dotyczył w szczególności mniejszości białoruskiej, tożsamości etnicznej mieszkańców „ściany wschodniej”, sposobów pojmowania białoruskości na tych terenach zarówno w aspekcie narodowym, jak i religijnym. Warto zauważyć, że A. Sadowski jest autorem wielu publikacji z kręgu problematyki pogranicza wschodniego Rzeczypospolitej (m.in. *Pogranicze polsko-białoruskie. Tożsamość mieszkańców*, Białystok 1995; jedna z ostatnich publikacji – we współautorstwie z M. Czerniawską, *Tożsamość Polaków na pograniczach*, Białystok 1999).

Tematem zamykającym to trzydniowe spotkanie uczonych z Polski i Niemiec było polsko-ukraińskie partnerstwo strategiczne (*Die strategische Partnerschaft Polen – Ukraine*) w wykładzie dr Olgi Alexandrowej z byłego kolońskiego *Bundesinstitut für ostwissenschaftliche und internationale Studien*. Zarówno to, jak i poprzednie wystąpienia, wywołały u słuchaczy głęboką refleksję na temat pożądaných rozwiązań w polityce zagranicznej Polski, które nadałyby realnego znaczenia pojęciu „pomostu” na Wschód w stosunkach naszego kraju z sąsiadami.

Godny odnotowania jest fakt, że gospodarze nie zapomnieli także o innego rodzaju strawie duchowej. Drugiego dnia konferencji, po południu, odbyły się występy młodych artystów, interpretujących utwory Vivaldiego, Chopina oraz prezentujących własne utwory. Nie zabrakło też przemówień czołowych osobistości *Ostsee-Akademie* (przewodniczącego Związku Wspierania *Ostsee-Akademie* dra Herberta Gienowa; prezydenta *Ostsee-Akademie* dra Philipa von Bismarcka) czy przedstawicieli życia politycznego (Konsula Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej Mieczysława Sokółowskiego; reprezentantki Federalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dr Cornelia Sonntag-Wolgast). Jednym z elementów programu był również wykład Arno Surmińskiego pt. *Euro-päisierung des Ostens*. Wyjątkowy aplauz wywołał niemal półtoragodzinny spektakl sceniczny *Der Wanderer* odegrany przez drezdeński chór młodzieżowy *Tritonus*.

Konferencja stała się znakomitą okazją do wnikliwej refleksji na temat polskiej polityki zagranicznej, nie tylko jej wschodniego kierunku, ale także okazją do szerszych rozważań na temat splatania się losów narodów na pograniczach i odciskania piętna historii dawniejszej i bliższej na współczesność.

Michał M. Kosman

Jadwiga Kiwerska

GRA O EUROPE. BEZPIECZEŃSTWO EUROPEJSKIE W POLITYCE STANÓW ZJEDNOCZONYCH POD KONIEC XX WIEKU

Str. 460

Upadek muru berlińskiego i rozpad radzieckiego imperium – oznaczające faktyczny koniec zimnej wojny – spowodowały nową sytuację w Europie, jak i na świecie. Powstanie silnych gospodarczo i politycznie demokratycznych Niemiec równało się zniknięciu z europejskiej mapy kwestii niemieckiej w jej dwudziestowiecznym wymiarze, stwarzając tym samym szansę na integrację kontynentu. W skali globalnej dwubiegunowy dotąd układ sił zastąpiła przewaga USA, nastąpiło umocnienie potęgi amerykańskiej na arenie międzynarodowej.

Nowa sytuacja nie oznaczała jednak zwycięstwa systemu opartego na takich wartościach, jak liberalizm i demokracja. Potwierdzi to bieg wydarzeń w Europie Środkowo-Wschodniej, które stały się widownią wybuchów antagonizmów na tle różnicowań etnicznych, religijnych, społecznych i gospodarczych.

Niepewność sytuacji w tym regionie, a także w byłym Związku Radzieckim rodziła nowe wyzwania i zagrożenia związane ze stanem bezpieczeństwa tej części Europy, jak i całego kontynentu. Pojawiło się jednocześnie pytanie o rolę i miejsce Europy Zachodniej w pozimnowojennych warunkach, o kształt jej polityki w zakresie bezpieczeństwa, opartej do tej pory na współpracy z USA w ramach Paktu Północnoatlantyckiego. Zastanawiano się, czy niezbędne jest zaangażowanie Ameryki w Starym Świecie i czy integrująca się Europa potrafi sama rozwiązywać swe problemy.

Na pytania te próbuje odpowiedzieć autorka prezentowanej publikacji, analizując amerykańską politykę w zakresie bezpieczeństwa europejskiego, rozumianego jako gwarancja stabilności i pomyślnego rozwoju poszczególnych państw.

DO NABYCIA:

- w księgarniach naukowych
- w Instytucie Zachodnim, 61 - 854 Poznań,
ul. Mostowa 27 (także za zaliczeniem pocztowym)